

Toimittaja Maarit Juntti: Kirjojen lukeminen on vähentynyt. Nuorten lukemiseen käyttämä aika on kahdessakymmenessä vuodessa lähes puolittunut. Näin kertoi Tilastokeskus vuonna 2014. Vuonna 2017 taas kerrottiin, että kirjoja lukevien ihmisten määrä on lisääntynyt, mutta luettavien kirjojen määrä vähentynyt. Miksi lukeminen vähentyy ja mitä asialle voidaan tehdä? Millaisia seurauksia lukemattomuudella voi olla? Minun nimeni on Maarit Juntti, ja vieraanani on projektisuunnittelija Tarja Rajala Turun kaupunginkirjastosta. Tervetuloa, Tarja.

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Kiitos.

Toimittaja Maarit Juntti: Tarja, miksi lukeminen vähentyy?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Olipa vaikee kysymys. Mä luulen, että osittain johtuu siitä, että tässä ajassa on niin paljon vaihtoehtoja, että se vapaa-aika jakautuu niin kovin monen asian kesken, että välttämättä sille lukemiselle ei jää aikaa, ja sitten toisaalta se, että me ei ehkä – tää on niin nopeatempoista tää nykyaika, et jotenkin se lukeminen vaatis semmosta pysähtymistä ja aikaa.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. No, sä olet mukana tällaisessa Lukemattomat mahdollisuudet - hankkeessa, jossa haetaan ratkaisuja nuorten aikuisten lukemattomuuteen ja heikkoon lukutaitoon. Millaisia ovat tämän päivän nuorten aikuisten lukutottumukset?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Nuorilla aikuisilla on tosi monenlaisia lukutottumuksia, itse asiassa siellä on semmosia nuoria aikuisia, jotka lukee paljonkin ja paksuja kirjoja, ja sitten toisaalta se ihan toinen ääripää, jossa niin kun ajatellaan että en lue yhtään mitään, että luen jonkun kirjan jos on ihan äärimmäinen pakko. Et kaikkea tältä väliltä.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. Hmm, vuonna 2017 Tilastokeskus kertoi, että 15–24-vuotiaista suomalaisista vain noin 5 % kertoi, tota, olevansa edellisen puolen vuoden aikana lukenut vähintään 10 kirjaa, ja vielä vuonna 1981 näin aktiivisia lukijoita on ollut lähes lähes puolet tästä samasta ikäryhmästä. Minkä takia teidän hankkeen kohderyhmäksi on valikoituneet nimenomaan nuoret aikuiset?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Se varmaan lähti aika paljon siitä, tietenkin se, että tuli tää havainto siitä, että nuoret aikuiset ehkä lukee tällä hetkellä vähemmän, se jotenkin nousi pintaan, ja tuli näitä tutkimuksia jotka osoitti sen, että tässä on ongelma mutta osittain se lähti myöskin siitä, että oli tämmöinen edellinen hanke Näkymättömät, jossa pyrittiin tavallaan nostamaan semmoisia nuoria näkyville, jotka jotenkin meinaa pudota ja syrjäytyä, ja tavallaan siinä havaittiin, että tää lukutaito ois yksi semmoinen tärkeä taito estämään sitä syrjäytymistä, että tavallaan se, että jos lukutaito on huono, niin esimerkiksi on tosi vaikee hakeutua opiskelemaan, tai tuntuu siltä, että se rajoittaa sitä, niitä aloja johon mä voin hakeutua, että tavallaan niin kun huomattiin, että tässähän on joku yhteys, ja siitä oikeastaan syntyy tää Lukemattomat-hanke.

Toimittaja Maarit Juntti: Millaisissa elämäntilanteissa nää teidän hankkeen osallistujat on?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Me ollaan tosiaan tavattu tän hankkeen aikana varmaan – neljäsataakaan ei ihan riitä, vois varmaan sanoo 500 nuorta ihmistä, ja meillä on hyvin erilaisia ne nuoret ihmiset, mikä johtuu siitä, että me ollaan tän hankkeen kautta lähestytty nuoria aikuisia niiden yhteistyökumppaneiden kautta, eli me ollaan oltu yhteydessä erilaisiin ammattioppilaitoksiin, työllisyyspalveluihin, kuntoutusryhmiin, mielenterveyspuolen toimijoihin, eli tavallaan on toimittu niiden- et ei oo tavallaan sanottu nuorille, että hei, tulkaa meidän tapahtumiin, vaan me ollaan etsitty yhteistyökumppaneita, jotka voisi tuoda näitä nuoria meille, ja sitä kautta niinku päästy siihen kohderyhmään, ja siellä on hyvin monenlaisia elämäntilanteita, että joku saattaa olla niinku jo vahvasti syrjäytymässäkin, ja sitten on toisaalta niitä ihmisiä, jotka on opiskelemassa, ja tavallaan

niinku kiinni siinä semmosessa tietynlaisessa yhteiskunnallisessa normaalissa, elikkä on menossa niinku jotain kohti, niin kuin nuorena tietysti pitää ollakin.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. No, mikä erityisesti näiden nuorten aikuisten elämäntilanteessa, tai näissä erilaisissa elämäntilanteissa, niin mikä niissä altistaa sitten tällaiselle lukemattomuudelle?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Nousi esiin itse asiassa, meillä on ollut tässä hankkeessa mukana Jyväskylän yliopisto, jossa on kaivettu sitä taustatietoa siitä, että minkä takia, minkä takia, ihmiset ei tänä päivänä lue, tai että miten se lukeminen on muuttunut. Ja yks on ehkä semmoinen, mikä oli ehkä itselle vähän yllättävä, mutta sitten kun tarkemmin ajattelee, niin totta kai, elikkä tavallaan semmoiset niinku ympäristön arvot ja arvostukset on noussut sieltä vahvasti, eli on tavallaan vaikee tarttua siihen kirjaan, jos se lukeminen on jotenkin väärällä tavalla nörttiä. Että jos niissä omissa piireissä suhtaudutaan siihen, että et kai sä tommosta vaan harrasta, niin se kyllä karkottaa niinku monet asiat. Ja tietysti se, mistä mä niinku aloitin, että on kovin monenlaisia juttuja, että helposti uppoaa johonkin tietyn tyyppisiin harrastuksiin ja muihin, ja sitten saattaa olla, että se, se lukeminen jää. Mutta tässä mä haluaisin ehkä korostaa sitäkin, että lukeminenhan ei aina ole sitä, että luetaan kirjaa. Et me loppujen lopuksi luetaan ja joudutaan lukemaan hyvin monenlaisia tekstejä tässä normi arkielämässä, että jo se, että on työpaikalla, niin vaikka olisi mikä ala, niin pitää osata lukea, vaikka työturvallisuusohjeita, erilaisia sääntöasioita, monenlaista dokumenttia tulee, vaikka sinä olisitkin jossain vaikka ihan niin kuin tehtaalla töissä. Niin se ei silti tarkoita- ja sitten ihan se, että sä pärjääät tässä yhteiskunnassa, että pitää osata lukea niitä Kelan asiakirjoja ja muuta, et tavallaan se lukeminen on kovin monenlaista myöskin. Mutta se, että se olisi semmoinen niin kuin harrastus, niin musta tuntuu, että sitä ei oikein koskaan mielletty semmoiseksi, että lukeminen olisi sinänsä mikään harrastus. Et mä oon itse lukenut kuusivuotiaasta lähtien kaiken, minkä mä oon käsiini saanut, mutta tosi harvoin mä oon pistänyt mihinkään, että mä harrastan lukemista, vaikka mä selvästi harrastan sitä.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. No, tätä Lukemattomat mahdollisuudet -hanketta on toteuttamassa Turun ammattikorkeakoulu, Jyväskylän yliopisto, Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Turun ja Seinäjoen kaupunginkirjastot. Millaista toimintaa tämä- tämän hankkeen puitteissa on tähän mennessä järjestetty?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Me ollaan keskitytty aika pitkälti siihen, että me ollaan kehitetty erilaisia menetelmiä ennen kaikkea kirjastojen käyttöön, mutta myöskin kenen tahansa käyttöön, joka toimii näiden nuorten aikuisten kanssa ja kaipaa semmoista niinku toimintaa heille, ja oikeastaan se iso asia, mikä tässä on syntynyt, on tämmöinen – että tietysti ne kohtaamiset on ollut merkittäviä, se, että me ollaan tehty sitä niiden nuorten aikuisten kanssa yhdessä, ja tavallaan niinku kaikki, mitä me ollaan tehty me ollaan testattu. Mut se lopputulos, mikä tästä hankkeesta jää sitten elämään, on tämmöinen Lukulux.fi-käsikirja, missä on erilaisia keinoja, ensin siinä on keinoja siihen, että miten saadaan niinku selville, että mikä näitä ihmisiä oikeasti kiinnostaa, että me puhutaan tällasesta mielenkiintolähtöisyydestä, eli lähdetään siitä, että otetaan selvää just tästä ryhmästä, että mikä tätä ryhmää kiinnostaa, joka meillä tässä on. Siihen on omat menetelmät, ja sitten on sellaisia menetelmiä, joilla saadaan jollain tavalla nää ihmiset kiinnostumaan teksteistä. Että tän hankkeen tarkoituksena ei oo saada välttämättä ketään lukemaan kokonaista kirjaa, vaan idea on siinä, että saadaan jotenkin ihmisiä tekstejen pariin ja tavallaan niinkun ajattelemaan sitä, että okei sieltä tekstistä voisi olla jotain just mulle, siellä voisi olla jotain kiinnostavia juttuja tai mä voisin jotenkin itse ilmaista itseä sitä kautta. Niin nää tavallaan menetelmät, ja sitten ihan semmoisia konkreettisia palveluita on kehitetty Turkuun ja Seinäjoen kirjastoon, jotka on sitten tullut meille käyttöön tälle kohderyhmälle. Että nää on ehkä nämä tämmöiset konkreettiset asiat mitä tästä hankkeesta sitten seuraa.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. No, kerro joku, joku tämmönen oivallus, mikä tässä hankkeessa on tähän mennessä tullut.

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Hmm, tässä on monenlaisiakin oivalluksia, ehkä tavallaan se, että kun monesti, kun ihmisellä on jotain sanottavaa, meillä kaikilla oikeastaan on, me halutaan tulla kuulluksi, niin tavallaan kun ihminen tulee kuulluksi, ja joku kysyy siltä oikeasti, että mikä sua kiinnostaa, et tavallaan sitä kautta sä kiinnostut myös siitä, mitä muut on sanonut, että ilmaistaksesi jotenkin niitä niitä omia, omia ajatuksiasi ja tunteitasi, niin sä haluatkin ehkä perehtyä siihen, että miten joku muu on itseään ilmaissut, että tää on ehkä itsellä semmoinen yks mikä on noussut esiin, että loppujen lopuksi niin kun nuoret aikuiset voisi olla hyvinkin kiinnostuneita kirjastosta, koska kirjasto on aika erilainen paikka, mitä se on ollut ehkä menneinä vuosikymmeninä.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. No, minkä vuoksi kirjaston pitäisi olla nykyihmiselle tärkeä paikka tai kiinnostava paikka?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Mä ehkä nään kirjaston osana semmoista niinku, se on ehkä osana meidän demokratiaa, se on osana meidän, niinku, semmoista sivistystä ja paikka joka on niinku kaikille auki, ja josta sä voit löytää niinku uusia ajatuksen ituja ja uusia asioita. Että loppujen lopuksi se on semmonen loppumaton aarreaitta, kunhan sulla on jonkunlainen avain siihen, millä sä pääset niinkun sisään mistä tässä on kysymys.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. No, palataan sitten vielä lukemiseen ja- tai lukemisen ja lukutaidon tärkeyteen näin niin kuin yleisellä tasolla. Tarja Rajala, miksi kirjojen lukeminen on tärkeää tai miksi nimenomaan kirjojen lukeminen?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Hmm, se ei oo välttämätöntä, mutta mä sanoisin, että se on kyllä tärkeää, koska kirjoja lukemalla voi päästä eläytymään, matkustamaan, siirtymään ajassa, tavallaan niinku kokemaan sellaista, mitä ei muuten kokisi, että puhutaan sellaisesta käsitteestä kuin mahdollisuuksien taju, ja itse luen paljon erilaista spefi-kirjallisuutta, ja sitä kautta oon käynyt vaikka minkälaisissa todellisuuksissa. Se on niinku, siinä on semmoisia huikeita mahdollisuuksia, ja se on myös iso mahdollisuus, jotenki aattelen tätä korona-aikaa esimerkiksi, niin irrota siitä arjesta missä me ollaan. Että oikeastaan vielä niin kuin huikeempi kuin elokuva.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo, hmm, no, entä mitä seurauksia siitä voi olla yksilölle ja yhteiskunnalle, jos tällaisten pidempien tekstien lukutaito heikkenee?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Paljonkin. Mä oon tällä hetkellä ehkä jonkin verran huolissani siitä, että ihmisten keskittymiskyky ja pinna on kauheen lyhyt. Tämmöisten pitkien tekstien lukeminen kehittää sitä keskittymiskykyä, että se on tavallaan niinku kahteen suuntaan, että se vaatii sitä keskittymiskykyä, mutta se kehittyy myös siinä samalla, ja sit semmonen, että aivot ihan fyysisesti kehittyvät erilaiseksi, kun lukee pitkiä tekstejä, että se on ihan tutkittu asia, että se luo semmoisia uusia yhteyksiä ja tavallaan niinku opettaa, opettaa meidän aivoille uusia asioita.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. No, tähän ihan loppuun haluaisin kysyä vielä, että jos nyt joku kuuntelija kamppailee lukemattomuutensa kanssa, ja haluaisi alkaa lukemaan kirjoja, tai edes muita tekstejä, niin oisko sulla jotain vinkkejä siihen, että miten tää lukeminen kannattaisi aloittaa?

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Kyllä mä tässä kohti kääntyisin sinne kirjaston puoleen, elikkä kun meillä siellä istuu ihmisiä tiskin takana, niin joskus asiakkaat sanoo, että kun teillä näyttää olevan tärkeetä tekemistä, mutta et se, mitä itse jos mä istun siellä kirjaston tiskin takana, niin hienointa mitä voi tapahtua, on se, että joku ihminen tulee kysymään multa, et hei, mä haluaisin jonkun tietyn tyyppistä lukemista, mitähän se voisi olla. Et tavallaan kirjastosta löytyy oikeasti asiantuntemusta, ja

siellä on paitsi niitä fyysisiä kirjoja, niin on e-kirjoja, ja voidaan vinkata vaikka verkkoaineistoja, tavallaan niin kun mahdollisuuksia on tosi paljon, kannattaa tulla kysymään.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. Eli rohkeasti vaan kirjastoon.

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Rohkeesti vaan, ja ei tosiaan niinku se, että ei me siellä sua vinkkailla pelkästään niinku klassikkoja, että miksei klassikkojaki vois vinkata, mutta et kyl nykypäivän se niin kuin kirjojen nostaminen ja sen niiden ideoiden nostaminen, niin niitä löytyy vaikka Instagramista, et ei sinänsä tarvitse tulla edes sinne kirjastoon asti on. Et on niinku paljon erilaista kirjavinkkaria ja hyvin niinku semmosia, ihmiset haluaa jakaa niitä omia kokemuksia, et kauheen kivoja vaikka Facebook-ryhmiä tai Instagram-porukoita, jotka, jotka sit niinku johdattaa ihmisiä tekstien pariin.

Toimittaja Maarit Juntti: Joo. Hmm. Tarja Rajala, kiitos paljon. Me keskustelimme tänään lukemisen vähentymisestä, ja siitä, miten nuorten aikuisten lukemista voitaisiin tukea. Kiitos paljon haastattelusta.

Projektisuunnittelija Tarja Rajala: Kiitos.